

Dokumentaalne pilguheit Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu tegevusele aastail 1940–1948

Tõnu Tannberg*

■ 1940. aasta juunipöörde järgselt algas ühiskonna laiaulatuslik sovetiseerimine. See oli mitmepalgeline protsess, mille ellurakendamiseks sovetivõim kasutas erinevaid meetodeid ja institutsioone. Ühiskonna vaimuelu nõukogulikele rööbastele seadmisel ja suukorvistamisel hakkasid olulist rolli etendama loomeliidud. 4. oktoobril 1940. aastal võttis Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu vastu poliitharidustöö korraldamise määruse, millega Eesti Vabariigis eksisteerinud loomeühingud kuulusid likvideerimisele. Nende asemele hakati uue režiimi toeks moodustama nõukogulikke loomeliite. Ka Eesti Kirjanike Liidu tegevus lõpetati, selle asemele loodi 1940. aasta oktoobris Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu (ENKL) Organiseeriv Toimkond (OT), mis pidi ette valmistama nõukoguliku loomeliidu institutsionaliseerumise ühendamaks Eesti NSV „kirjanikke ja arvustajaid“.¹ Selleks koostati uus liidu põhikiri (aluseks NSV Liidu Kirjanike Liidu 1932. aasta põhikiri), mis jäi siiski enne Nõukogude-Saksa sõja puhkemist kinnitamata ja ühes sellega jäid venima ka liidu organiseerimistööd. Enamik uue režiimiga kaasa läinud kirjanikke siirdus 1941. aasta suvel Nõukogude tagalasse, kus esialgu mingisugust organiseerimistööd ei toimunud, kuna esiplaanil oli ellujäämine ning kohanemine uutes oludes. Alles 1942. aastal loodi tagalas ENKL-i OT asemel Organisatsiooniline Büroo, mille eestvedamisel jõuti 1943. aastal Moskvas ametlikult Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu asutamiseni.² Tegelikult oli see vaid formaalne ettevõtmine. Kirjanike liidu lõplik organiseerimistöö nõukoguliku loomeliiduna jõudis lõpule siiski alles sõjajärgses Eesti NSV-s – täpselt 30. detsembril 1945. aastal toimunud Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu üldkoosolekuga.³

Loomeliitude roll sovetiühiskonnas oli mitmepalgeline. Ühest küljest ei olnud kirjanikel, kunstnikel ja teistel loomeinimestel nõukogude ühiskonnas erialase tegevuse viljelemine võimalik, kuulumata vastavasse loomeliitu. Loomeliidu kaudu oli selle liikmetel võimalik lahendada olmelisi ja majanduslikke probleeme alates väiksematest toetustest ning lõpetades välislähetuste ja eluaseme soetamisega. Poliitilise võimu jaoks oli aga loomeliit institutsioon, mille vahendusel kontrolliti ühiskonna vaimuelu ja kaasati loomeinimesed võimu teenistusse.

Loomeliitude rolli nõukogude ühiskonnas ei ole sel sajandil väga põhjalikult ega süsteemselt uuritud.⁴ Erandiks on Äli-Ann Klooreni magistritöö, mis käsitleb Eesti NSV Heliloojate Liidu

* Tõnu Tannberg (1961), PhD, ajaloolane, Tartu Ülikool, Eesti ajaloo professor; Rahvarhiiv, Teadus- ja publitsereerimisbüroo direktor, tonu-andrus.tannberg@ut.ee

¹ Vt. lähemalt: T. Karjahärm. Kultuurigenotsiid Eestis: kirjanikud (1940–1953). – Acta Historica Tallinnensia. 2006, kd. 10, lk. 142–177; Ö. Elango. Eesti kunstiintelligents pöördelaastal (1940/41). Tallinn: Eesti Raamat, 1979, lk. 29–41; Ö. Elango. Eesti NSV Kirjanike Liidu liikmeskonna kujunemisest aastail 1943–1980. – Looming 1984, nr. 8, lk. 1119–1134.

² T. Hennoste. Ametiühingust rühmituseks. Eesti Nõukogude Kirjanike Liit kui kirjandusrühmitus ja tema esimene põhikiri kui kirjanduslik manifest. – Uurimusi 1940. aastate Eesti kirjandusest. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2011, lk. 13–44.

³ T. Tannberg. „Kuid kirjanike liit pole seni veel kõiki suutnud liita ühiseks pereks“. Lisandusi Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu asutamise loole aastatel 1943–1946. – Keel ja Kirjandus 2021, nr. 7, lk. 571–598.

⁴ Varasematest uurijatest on kindlasti kõige olulisem autor Öie Elango (vt. viidet 1).

ja üleliidulise muusikafondi liiduvabariikliku osakonna tegevust aastatel 1944–1966.⁵ Teiste loomeliitude kohta terviklikumad uurimused puuduvad ja seda teemat on käsitletud üldisemate uurimisprobleemide raames. Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu tegevuse uurijatest väärivad esiletõstmist Sirje Oleski,⁶ Tiiu Kreegipuu,⁷ Toomas Karjahärmi,⁸ Olaf Kuuli⁹ jmt. uurimused.¹⁰

Käesolev publikatsioon heidab pilgu ENKL-i algusaastatesse. Nimelt lasi 1948. aasta teisel poolel tollane liiduvabariigi kompartei juht Nikolai Karotamm koostada erinevatel riigiasutustel oma tegevuse ülevaated alates esimesest nõukogude aastast kuni 1948. aasta teise pooleni välja. Oma tegevusest pidid aru andma ka loomeliidud. Järgnevalt on ära toodud Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu esimehe Johannes Semperi¹¹ 1948. aasta oktoobris N. Karotammele saadetud aruanne liidu tegevusest aastatel 1940–1948. See ajastule omane dokument on avaldatud ilma kärbeteta ning koos lisaga – lühikese ülevaatega NSVL Kirjandusfondi Eesti Vabariikliku Osakonna tegevusest.¹² Kirjanike liidu majandusorganisatsioon asutati küll ametlikult NSV Liidu Kirjandusfondi direktori käskkirjaga 31. märtsil 1945, kuid sisuline tegevus oli alanud juba 1. veebruarist. Organisatsiooni tegevuse aluseks oli NSV Liidu Kirjandusfondi 1935. aasta põhikirj.¹³

Kõnealune aruanne Eesti NSV kompartei juhile N. Karotammele dokumenteerib lühidalt ENKL-i olulisemaid ettevõtmisi, liikmeskonna dünaamikat aastate lõikes ning markeerib ka üsna hästi need üldisemad muutused, mis tollases kirjanduselus toimusid. Samuti on kõnekad aruande lõpus esitatud „vigade ja puuduste“ analüüs ja ENKL-i ees seisvate ülesannete loetelu. Eelöeldut silmas pidades on see aruanne kindlasti oluline allikas ENKL-i tegevuse ja laiemalt sõjajärgse kirjanduselu uurimisel.

Dokument

Salajane

EESTI NÕUKOGUDE KIRJANIKE LIIDU TEGEVUSE ARUANNE (1941–1948)

1. 7. oktoobril 1940 loodi EN Kirjanike Liidu Organiseeriv Toimkond. See töötas 1941. a. alguseks välja ENKL põhikirja, aluseks võttes Üleliidulise Nõukogude Kirjanike Liidu põhikirja.

ÜNKL kiitis põhikirja peagi heaks, ENSV-s selle kinnitamine viibis. Tartus, kus kirjanikel juba

⁵ Ä.-A. Klooren. ENSV Heliloojate Liit ja NSVL Muusikafondi Eesti Vabariiklik Osakond aastatel 1944–1966. Magistritöö. Juhendaja A. Kõlar. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, 2019. Muusika ja kunstielu valdkonna puhul on oluline teos kindlasti ka Toomas Karjahärmi ja Helle-Mai Lutsu monograafia (T. Karjahärm, H.-M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis. Kunstnikud ja muusikud. 1940–1953. Tallinn: Argo, 2005).

⁶ S. Olesk. Peatükk ajaloost: ENSV Kirjanike Liit ja EK(b)P KK kaheksas pleenum. – Kohandumise märgid. Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2002, lk. 102–110; S. Olesk. Neljakümnendad I: murrang kodumaal. – S. Olesk. Tõdede vankruval müüri. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2002, lk. 67–88; S. Olesk. Võim kirjanduse kallal: dokument eesti kirjanduse juhtimisest 1950. aastal. – Võim ja kultuur. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2003, lk. 481–525; S. Olesk. Kirjandus ja kirjanduselu Eestis okupatsioonide ajal. – Kannatuste aastad 1940–1991. 1. vihik. Tallinn, 2008, lk. 83–122.

⁷ T. Kreegipuu. Nõukogude kultuuripoliitika printsiibid ja rakendused Eesti NSV-s aastatel 1944–1953 kirjanduse ja trükiajakirjanduse näitel. Magistritöö. Juhendaja T. Tannberg. Tartu: Tartu Ülikooli ajaloo osakond, 2005.

⁸ T. Karjahärm. Kultuurigenotsiid Eestis: kirjanikud (1940–1953). – Acta Historica Tallinnensia. 2006, kd. 10, lk. 142–177; T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu. Eesti haritlaskond 1940–1987. Tallinn: Argo, 2007.

⁹ O. Kuuli. Sula ja hallad: kultuuripoliitikast aastail 1953–1969. Tallinn: [Olaf Kuuli], 2002.

¹⁰ T. Tannberg. „Kuid kirjanike liit pole seni veel kõiki suutnud liita ühiseks pereks”. Lisandusi Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu asutamise loole aastatel 1943–1946. – Keel ja Kirjandus 2021, nr. 7, lk. 571–598.

¹¹ J. Semper oli ENKL-i esimees aastatel 1945–1950.

¹² ENKL esimehe Johannes Semperi kiri EK(b)P KK sekretärile Nikolai Karotammele, 9.10.1948. RA, ERAF.1.47a.35, l. 89.

¹³ Eesti NSV kultuuriasutuste ajaloo teatmik. Loomingulised liidud ja ühingud 1940–1970. Tallinn, 1986, lk. 39.

varem oli olnud omad ruumid, hakkas ENKL korraldama esimesi loenguõhtuid. Tallinnas korteri-küsimus jäi esialgu lahendamata.

1940–1941. a. kirjutati võrdlemisi vähe uusi teoseid. Teatud murrangu tõi kirjandusellu ajakiri „Viisnurk“¹⁴ ja nädalaleht „Sirp ja Vasar“,¹⁵ kuigi neis kirjanduse ja kunsti küsimused ei leidnud veel päris selget käsitlust sotsialistliku realismi vaimus.

Tõsund tunduvalt raamatute tiraažid. Kodanliku aja lõpperioodil trükiti romaane keskmiselt 1000 eksemplari ja nüüd 5000. „Looming“ ilmus kodanlikul ajal 1000-s eks., nüüd 7000, „Viisnurk“ isegi 10.000 eks.

Suure Isamaasõja perioodil tagalasse siirdunud kirjanikud rakendusid ühisesse võitlusse saksa fašismi vastu, kirjutasid vastavasisulisi luuletusi, novelle jne., esinedes raadios, andes välja koguteoseid („Sõjasarv“¹⁶) ja üksikuid teoseid ja korraldades esmakordselt arutluskoosolekuid (Moskvas).

1942. a. loodi uus ENKL Orgbüroo.

1942. a. võeti ÜNKLiitu vastu 4 esimest eesti kirjanikku.¹⁷ Kinnitati ENKL põhikiri.

1943. a. oktoobris toimus esimene eesti nõukogude kirjanike konverents Moskvas, kus toimetati ka esmakordselt valimisi põhikirja alusel.

2. 1. jaan. 1945 oli olukord järgmine.

ENKL-s oli ametlikult 17 kirjanikku. Saadi kasutamiseks väikesed ruumid Tallinnas, suuremad Tartus.¹⁸ Kolme ja poole aastase vahemaa järel alustas ilmumist „Looming“ (10.000 eks.). Ilmus uuesti ka „Sirp ja Vasar“.¹⁹

Domineerivaks žanriks 1945. a. kujunes luule. Uusi luuletuskogusid, enamasti sõjatemaatil, ilmus J. Barbaruselt, M. Raualt, A. Kaalult, D. Vaarandilt, R. Parvelt, M. Nurmelt, J. Sütistelt, proosateoseid ainult A. Hintilt ja O. Lutsult. Nõrk oli kirjanduskriitika.

Kirjandusliku järelkasvu hulgas paistavad silma talendid, kes olid kiiresti küpsenud Suure Isamaasõja päevil: D. Vaarandi, J. Schmuul, P. Rummo, M. Nurme, R. Parve.

3. 1. jaan. 1946 oli olukord järgmine:

ENKL liikmete arv oli tõusnud 36-le. Eelmise aasta lõpul toimunud üldkoosolekul²⁰ valiti ENKL-le uued juhtivad organid.

1946. a. jooksul ilmub uusi luuleteoseid Barbaruselt, Hiirelt, Rummolt, Schmuulilt, Raualt, proosat Rohult, Männikult, Krustenilt, Nurmelt, näidendeid Jakobsonilt („Elu tsitadellis“), Raualt, Raudsepalt, Hintilt, Semperilt jt.

Täieliku pöörde ENKL ellu töid ÜK(b)P Keskkomitee otsused ideoloogiliste küsimuste kohta.²¹

Seoses nende otsustega toimusid alates sept. 1946 mitmesugused kirjanike ja kultuuritegelaste nõupidamised, 14. sept. kirjanike vabariiklik konverents, 24.–26. nov. 1946 EN Kirjanike Liidu I kongress.

Neil selgitati ideoloogilisi vigu ja puudusi eesti kirjanike teostes, võeti vastu rida konkreetseid

¹⁴ Kirjandus-, kunsti- ja kultuurikuukiri Viisnurk ilmus punavõimu poolt suletud ajakirja Varamu asemel Tallinnas augustist 1940 juunini 1941.

¹⁵ Eesti NSV Kultuuriministeeriumi, Kirjanike Liidu, Kunstnike Liidu ja Heliloojate Liidu ühine häälekandja Sirp ja Vasar alustas ilmumist oktoobris 1940 (ilmus selle nime all 1940–1941 ja 1944–1989).

¹⁶ Kirjandus-, kunsti- ja ühiskondlik-poliitiline almanahh Sõjasarv ilmus 1943–1944 Moskvas ja Leningradis (kokku 6 numbrit).

¹⁷ Nendeks kirjanikeks olid Johannes Vares-Barbarus, Johannes Semper, August Jakobson ja Oskar Ugart.

¹⁸ ENKL asus novembris 1944 ruumides Pärnu mnt. 8-3 ja kahe aasta pärast saadi ruumid Kohtu 3 asuvas hoones. Tartus oli kasutada hoone Õpetaja tn. 2.

¹⁹ Ajakirja Looming esimene number ilmus 1945. aasta alguses ning ajalehe Sirp ja Vasar esimene number taasokupeeritud Eesti NSV-s ilmus 14. oktoobril 1944.

²⁰ ENKL-i üldkoosolek toimus 30. detsembril 1945.

²¹ 1946. aasta augustis ja septembris võttis ÜK(b)P KK vastu otsused „Ajakirjadest „Zvezda“ ja „Leningrad““, „Draamateatrite repertuaarist ja selle parandamise abinõudest“ ja „Kinofilmist „Suur elu““.

otsuseid ideoloogilise töö parandamiseks, fikseeriti tähtsamad ülesanded, mis ENKL-l on täita, nagu marksismi-leninismi põhialuste põhjalik tundmaõppimine, kirjanduskriitika taseme tõstmine (õieti küll marksistlik-leninliku kirjanduskriitika loomine), tihedama sideme loomine töötava rahvaga; tänapäeva aktuaalsete teemade sissetoomine kirjandusse; töö pealekasvavate kirjanduslike kaadritega; avarate võimaluste loomine kirjanduslikuks loominguks; rühmavaimu likvideerimine ENKL-s; enesekriitika kasvatamine jne.

Alates 1946. a. septembrist hakati järjekindlalt korraldama iganädalasi loominguilisi arutluskoosolekuid. Uuendati „Loomingu“ ja „Sirp ja Vasara“ toimetusi ja redkolleegiume. ENKL-s asutati partei algorganisatsioon, mille liikmed varem olid ENSV Kunstide Valitsuse algorganisatsioonis. 20 ENKL liiget hakkas õppima Marksismi-Leninismi Õhtuülikoolis. Tihenes side eluga, ENKL liikmed hakkasid elavamalt osa võtma mitmesugustest kampaaniaist. Tihenes side ka teiste vabariikide kirjanikega. ENKL juurde loodi noorte ja algajate kirjanike sektsioon, kus anti konsultatsiooni ja arutati noorte teoseid.

4. 1. jaan. 1947 oli ENKL-il liikmeid 41. ENKL sai endale uued avarad ruumid, mis ta tööd tunduvalt soodustas. ENKL organisatsiooniline töö kulges neid teid mööda, mis olid eelmisel aastal fikseeritud konverentsidel ja kongressil.

Kirjandusliku loomingu alal võis algul märgata mõnesugust tagasihoidlikkust, mida näitab kasvõi „Looming“, kus tõlgete arv järsult kasvab, kuna sisekaastöö aasta I. poolel kahaneb.

Ilmunud teostest on märkimisväärsed: Jakobsoni uued näidendid („Võitlus“ ja Rooste“), Raua, Merilaasi luuletuskogud, Männiku ja Sirge novellikogud, Andreseni ja Urgarti kriitilised kirjutised. Uue proosatalendina on esile kerkinud O. Tooming.

Jätkusid korrapäraselt kirjanduslikud arutlused, kus muu hulgas arutati ideoloogilisi vigu ja vääratusi Raua ja Kotta luuletustes, Raudsepa, Metsanurga, Krusteni jt. teostes.

1947. a. algul organiseeriti koos ELKNÜ-ga esimene noorte kirjanike konverents (50 osavõtjat), kus esineti ettekannetega kirjanduslik-ideoloogiliste küsimuste kohta. Muutus intensiivsemaks töö noorte autoritega (ligi 40). Korraldati noorte autorite kohtumisi vanemate kirjanikega ja noorte kirjanike esinemisõhtu.

ENKL juurde loodi vene sektsioon, mis ühendab ligi 20 autorit, keda juhivad 3 ENKL liiget – vene kirjanikku.

Sügisest 1947 kutsuti ellu kriitikute sektsioon.

ENKL liikmed hakkasid, eriti alates ENSV Ülemnõukogu valimiskampaaniast,²² sagedamini esinema käitistes, klubides. Koos Tallinna linna raamatukoguga organiseeriti lugejate kohtamisi autoritega. Kuus kirjanikku olid pikemat aega komanderingus teistes liiduvabariikides. 17 kirjanikku õppisid Marksismi-Leninismi Õhtuülikoolis, 6 ENKL liiget võtsid osa EK(b)P KK juures asuvast poliitseminarist (sm. N. Karotamme juhatusel).

5. 1. jaan. 1948 oli ENKL-s liikmeid 46. Praegusel hetkel 47, neist partei liikmeid või liikme kandidaate 22.

ENKL-s on 1948. a. jätkunud regulaarselt arutluskoosolekud, kus on kriitiliselt analüüsitud ja hinnatud Nurme, Männiku, Raudsepa, Kotta, Kaalu, Jakobsoni, Sepa, Kibuvitsa, Veetamme, Vaarandi, Toominga juba ilmunud või alles käsikirjas olevaid teoseid.

Arutluskoosolekud seisavad endistega võrreldes kõrgemal ideoloogilisel tasemel.

1. juunil 1948 toimus ENKL vabariiklik konverents 1947. a. kirjandusliku loomingu hindamiseks.

Süsteematilisemaks ja sügavamaks on muutunud kirjanike poolt töötajate elu lähem tundmaõppimine. Nii olid tänava pikemat või lühemat aega kolhooside ja sovhooside elu tundmaõppimas 12 kirjanikku, põlevkivi tööstuses 3 kirjanikku, kaugemais liiduvabariikides 3 (neist Donbassis 1).

²² Eesti NSV Ülemnõukogu valimised toimusid 16. veebruaril 1947.

Kolhoosi temaatika on 1948. a-st peale jõudnud eesti nõukogude kirjandusse (Kotta, Merilaas, Raudsepp, Semper, Schmuul, Vaarandi, Veetamm, Viiding jt.).

Aprillis 1948 peeti II algajate kirjanike vabariiklik konverents (60 osavõtjaga). Peale ettekannete ideoloogiliste küsimuste kohta korraldati konverentsist osavõtjatele praktiline seminar 6 rühmas, kus analüüsiti nende töid. Peale selle korraldati algajaile kirjanikele loenguid üksikute poeetika-küsimuste kohta.

1948. a. antakse välja noorte kirjanike kirjanduslik almanahh, mille materjalid juba on koos.

Kriitika seksioon, mis oli ilmutanud vähe aktiivsust, reorganiseeriti juunis ning selle ümber koondati ka kriitikuid väljastpoolt ENKLiitu. Selle lähemas kavas on „Loomingu“ ja „Sirbi ja Vasara“ kriitika hindamine, pikemaajalises kavas eesti kirjandusliku pärandi ümberhindamine, alates kriitilisest realismist kuni nõukogude ajani – käsikäes ENSV Teaduste Akadeemia ja Tartu R. Ülikooli vastavate töötajatega.

On reorganiseeritud ka noorsookirjanduse seksioon ning seatud laiemale alusele. Selles seksioonis on läbi arutatud viimase aja noorsoo kirjandus nii trükist ilmunud, kui ka käsikirjas tooted. Kevadel 1948 korraldati koos ELKNÜ-ga avalik nõupidamine eesti nõukogude noorsookirjanduse küsimuste üle.

Vene kirjanike seksioon on avaldanud koguteose „Estonia“. Koguteose teine köide on trüki-valmis.

Palju tihedamaks on muutunud koostöö Riikliku Kirjastusega. Nii on ENKL-s läbi arutatud RK „Ilukirjandus ja Kunst“ 1949. a. temaatiline plaan. Riikliku Kirjastusega, ENSV Kunstide Valitsusega ja Rahvaloomingu Keskmajaga on koordineeritud käsikirjade läbivaatamise kord.

Kirjanikud on suuremal määral kui varem lülitunud ühiskondlikku ellu, on osa võtnud raamatudekaadi läbiviimisest oma loengute ja ettekannetega, on esinenud tehastes ja vabrikuis, on käinud abistamas šeflusalust Võru valda ja akad. Viljamsi nim. kolhoosi selles vallas. ENKL-us on korraldatud kohtamine Rapla valla kolhoosi „Edasi“ töötajatega, samuti luuletajate kohtamine heliloojatega. On moodustatud kirjanike brigaadid, kes esinevad ELKNÜ 30. aastapäeva tähistamise puhul ja seoses Suure Oktoobrirevolutsiooni aastapäevaga põlevkivitööstuse rajoonis. On loodud kolm kirjanike brigaadi, kelle ülesandeks on tundma õppida ja abistada ENSV paberitööstust.

On organiseeritud laulutekstide saamist heliloojatele ja lühinäidendite saamist väikelavadele. Mais 1948 esitati EN Heliloojate Liidule 53 sobivat nõukogude luuleteksti viisistamiseks. Peale selle on koos ENSV Kunstide Valitsusega 1948. a. kahel korral organiseeritud uute nõukogulike laulutekstide saamist.

Kuna paljud eesti kirjanikud veel hästi vene keelt ei valda, korraldatakse neile ENKL-s vastavad kursused alates oktoobrist 1948.

ENKL soovitusel on üks noori autoreid (A. Saar) hakanud õppima kaugõppuse teel Moskva Kirjandusinstituudis.

On lubadus saadud Üleliidulisest Nõukogude Kirjanike Liidust lektorite suhtes, kes esineksid loengutega ENKL-s probleemide kohta, mis eesti nõukogude kirjanike poolt on üles tõstetud.

Põhilisi puudusi, vigu ja raskusi ENKL töös.

1. Kirjanduslik üldtoodang on veel liiga väike. Hoolimata ENKL liikmete suurest arvust (47), seisavad ligikaudu pooled neist loomingulisest tööst kõrval (vanaduse, haiguse või oma ametialase töö tõttu mujal). ENKL ühiskondlik aktiiv (liikmed, kes esinevad oma teoste ettekannetega, loengutega, kes võtavad osa kampaaniast jne.) on äärmiselt piiratud, pealegi kahe linna vahel jaotatud. Selle väikese aktiivi ühiskondlikud kohustused on kasvanud sedavõrd suureks, et on juba pidurdamas nende loomingut.
2. Suuremaid kirjandusžanre (romaan) viljeldakse väga vähe, kuna nende loomine nõuab pikaajalist (keskmiselt aasta) pidevat tööd ja materiaalsel kindlustust, tingimused, mida nii kerge pole luua.
3. Kirjanduslik järelkasv on arvuliselt suur, kuid töotavaid talente vähe ja viimaste toodang on

väike ning kitsapiiriline (luule žanr). ENKL ei ole suutnud algajaid kirjanikke süstemaatiliselt ja hoolikalt kasvatada.

4. Mõnede (vanemate) kirjanike ideoloogiline areng toimub aeglaselt. Hoolimata sellest, et nad isegi küllalt rahuldavalt on töötanud Marksismi-Leninismi Õhtuülikoolis, on nende teosed ideoloogiliselt tihti nõrgad või vildakad (näit. M. Metsanurga romaan, H. Raudsepa teosed jne.).
5. Ei ole läbi viidud kontrolli iga ENKL liikme poliitilise õppuse kohta.
6. Mõne kirjaniku korteriküsimust ei ole suudetud lahendada, mistõttu kannatab kirjandusliku produktsiooni hulk (E. Männik) või maha jääb kirjaniku ideoloogiline areng (E. Krusten Rakveres).
7. Liig vähe kirjanikke on kasutanud võimalusi loomingulisteks komanderinguiks teistesse liiduvabariikidesse.
8. Kirjanike honorari tingimused on 1948. a. tunduvalt halvenenud.

Põhilisi eelseisvaid päevaülesandeid.

1. Korraldada ja kontrollida kirjanike ideoloogilist kasvatust.
2. Kasvatada kirjanikes suuremat kohusetunnet ja aktiivsemat osavõttu ENKL üritustest.
3. Organiseerida eeskätt XIII üldlaulupeo jaoks uute laulutekstide loomist, samuti lühinäidendite, ooperilibretode, rivilaulude saamist.
4. Tihendada sidemeid kolhoosidega, tehastega, põlevkivitööstusega.
5. Muuta noorte kirjanikega läbiviidav töö süstemaatilisemaks.
6. Teostada kirjandusliku pärandi süstemaatilisemat ümberhindamist.
7. Luua tõlkijate sektsioon ENKL juurde.
8. Ergutada ja planeerida eesti kirjanike teoste vene keelde tõlkimist.
9. Kaasa aidata eesti kirjandusteoste venekeelsete tõlgete levikule.
10. Tihendada sidemeid kirjanike ja heliloojate ning teiste kunsti alal töötajate vahel.
11. Organiseerida eneskriitilisi sõnavõtte ja kirjutisi.
12. Läbi arutada üksikute kirjanike loomingulised plaanid.

Kaugemad peaülesanded.

Peale ülesannete, mis eespool nimetatud ja mis jäävad enamalt jaolt pidevaiks ülesandeiks ka tulevikus, seisab ENKL-l veel ees:

1. Eesti nõukogude kirjanike II kongressi ettevalmistamine 1949. a.
2. Eesti nõukogude kirjanike dekaadi korraldamine Moskvast 1949. a. lõpus või 1950. a. algul, mille üheks eeltingimuseks on eesti kirjandusteoste venekeelsete tõlgete avaldamine senisest suuremal määral.

Lisa.

NSVL Kirjandusfondi Eesti Vabariikliku Osakonna tegevus.

NSVL Kirjandusfondi EVO alustas tegevust ENKL juures juunis 1945.

1. jaan. 1946 oli Kirjandusfondi osakonnal liikmeid 24. Peale toitainete, tööstuskaupade, ordeerite ja limiitkaartidega varustamise toetati 1945. a. Kirjandusfondi liikmeid Rbl. 6055.- ulatuses eluolustikulisel otstarbel (osalise töövõime kaotuse puhul, matusteks, imikute toitmiseks, rindel viibinute perekondade toetuseks, sanatoorseks raviks, loomingulisteks komanderinguteks, kirjanike korterite remondiks jne).

1946. a. kulutati selleks otstarbeks juba Rbl. 32.000.-

Kirjandusfond üüris 1946. a. kirjanike puhkekoduks 2 suvilat, üks Elva-Peedul, teine Laulasmaal.

1947. a. kulutati eluolustikuliseks otstarbeks Rbl. 44.700.-

1948. a. 1. oktoobriks oli Kirjandusfondil 35 liiget, kelle eluolustikuliseks ja loominguliseks tege-

vuse abistamiseks on kulutatud Rbl. 27.396.- Sanatoorset ravi on korraldatud 7 kirjanikule. Kirjanikele on hangitud küttematerjale (turvas, brikett) kokku 52 tonni.

Kirjandusfondi 1948. a. eelarves on klubiliseks tegevuseks Rbl. 40.000.-, mis on võimaldanud muuseas korraldada ka kirjanike kohtamisi kolhoosnikega, heliloojatega jne.

1947. a. on NSVL Kirjandusfondile ENSV kirjastustelt ja teatreilt üle kantud Rbl. 356.319.-, ENSV Kirjandusfondile on aga sellest eraldatud Rbl. 134.928.-, s.o. pisut enam kui kolmandik.

Järeldärukus.

Käesolev aruanne on läbi arutatud ja vastu võetud ENKL juhatuse koosolekul 8. okt. 1948.

Tallinn
9.X.48

Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu
juhatuse esimees
/J.Semper/
allkiri

Allikas: RA, ERAF. 1, 47a.35, l. 90–96.